

پیش‌نویس برنامه ملی گسترش انس عمومی با ادبیات کهن فارسی

دیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور؛ اسفند ۱۴۰۲.ش

«از خصوصیات شعر فارسی، تولید سرمایه‌های معرفتی و معنوی است. ما قلّه‌های شعر فارسی را که نگاه می‌کنیم یا حکیمند، مثل نظامی یا حکیم فردوسی که واقعاً شاهنامه کتاب حکمت است، یا مولانای معرفت و عرفان و معنویتند؛ یا حافظ قرآند؛ یا مثل سعدی کتابشان پر از حقایق و معارف حکمی و معنوی است. شعر فارسی، در طول زمان حامل حکمت بوده، حامل معرفت بوده، سرمایه‌های معنوی ما را حفظ کرده و بر آن افزوده است.» (۱۴۰۲/۱/۱۶) «آن دستگاه‌هایی که مباشر امور ادبیات هستند، باید اثبات کنند که ادبیات، فقط یک سرگرمی و یک امر تشریفاتی و زائده‌ای در زندگی نیست؛ بلکه یک چیز ضروری است.» (۱۳۷۰/۱۲/۵) مقام معظم رهبری

مقدمه

زبان و ادبیات فارسی یکی از ارکان اصلی هویت ایرانیان است. در رویکرد تمدنی انقلاب اسلامی و نگاه حکیمانه امام و رهبری، جایگاه ویژه‌ای برای زبان، خط و ادبیات فارسی در نظر گرفته می‌شود که نمونه‌ای از آن در سند «مؤلفه‌های هویت ملی ایرانیان» مصوب سال ۱۳۸۶ شورای فرهنگ عمومی کشور قابل مشاهده است. ادبیات فارسی، حاصل قرن‌ها انباشت فرهنگی و پیوندهای تاریخی است. هنگامی که از ادبیات فارسی و انس با آن سخن می‌گوییم، بر نوع خاصی از شبکه‌های مفهومی، معنایی و حسّی و الگوهای اخلاقی دینی، پیوندهای هویتی، حافظه و سواد تاریخی و در نهایت زیست‌جهانی فکری و عملی تأکید می‌کنیم.

این میراث عظیم در تاروپود زیست فرهنگی و تاریخی جامعه ایرانی تنیده شده و اگر انس آحاد مردم و خصوصاً نوجوانان و جوانان با این منبع عظیم دچار افول شود، به مرور پیوندهای هویتی آنان نیز کم‌رنگ شده و مبدأ شکل‌گیری نگرش‌ها، ارزش‌ها و رفتارهای آنان تغییر می‌کند. با این نگاه می‌توان از ظرفیت‌های ادبیات فارسی برای حل مسائل و آسیب‌های اجتماعی، کاهش تنش‌های اجتماعی، ترمیم شکاف‌ها میان بخشی از مردم و حاکمیت، افزایش سرمایه و مشارکت اجتماعی، گسترش پویایی فرهنگی و نشاط اجتماعی بهره برد.

این ظرفیت بالقوه در صورت عدم توجه و برنامه‌ریزی مناسب، می‌تواند دستاویزی برای سوءاستفاده معارضان انقلاب اسلامی و مردم ایران قرار گیرد که قرار گرفتن شاهنامه در سفره هفت‌سین کاخ سفید مصداقی از این موضوع است؛ از سوی دیگر جدایی‌طلبان و دشمنان ایران نیز جایگاه زبان و ادبیات فارسی را در حفظ وحدت و انسجام فرهنگی ایران دریافته‌اند، از این رو تلاش می‌کنند تا با اقدامات مختلف نظیر پویش «#من_و_فارسی» به این سرمایه دینی و ملی آسیب بزنند.

علی‌رغم اهمیت فوق‌العاده ادبیات فارسی، تاکنون سند منسجم یا برنامه‌ای هماهنگی با هدف افزایش انس عمومی مردم با ادبیات کهن فارسی، متناسب با تحولات فناورانه و اقتضائات جامعه معاصر، نگاشته نشده است. این برنامه ملی با زمان‌بندی پنج ساله، به دنبال ارتقای سطح انس عمومی آحاد جامعه به اشکال مختلف مستقیم و غیرمستقیم از طریق استفاده هماهنگ

از ظرفیت ابزارها و ظرفیت‌های دستگاه‌های مختلف فرهنگی، رسانه و هنری کشور است. لازم به ذکر است در این سند، نقطه کانونی توجه به ادبیات کهن فارسی و برنامه‌ریزی ادبی بوده و به موارد مرتبط با سیاست‌های زبانی و شأن زبان فارسی، مگر به ضرورت، پرداخته نشده است.

رئوس برنامه‌ها

نهاد حکمران و سیاست‌گذاری

- اصلاح و ارتقای نگرش نهاد حکمران نسبت به مسئله زبان و ادبیات فارسی به عنوان منبع فرهنگی اگرچه در سخن، همگان از اهمیت زبان و ادبیات فارسی صحبت می‌کنند، اما عملاً این مهم در سیاست‌گذاری‌ها و اقدامات مغفول واقع شده و اولویت چندم قرار می‌گیرد. در واقع هنوز ظرفیت‌های زبان و ادبیات فارسی برای حل مسائل اجتماعی، توسعه پایدار اقتصادی، دیپلماسی فرهنگی، نشاط اجتماعی و پیوندهای هویتی فهم نشده است. این فرایند باعث شده تا توجه اکثر دغدغه‌مندان صرفاً به جایگزینی واژگان فارسی به جای واژگان بیگانه معطوف شود. ضروری است تا این نگرش، به سمت کاربردی‌ترین و ادبیات با محوریت آشنایی، علاقه‌مندی، ارتباط، انس و دغدغه‌مندی عموم مردم و علاقه‌مندان به فارسی در سراسر جهان جهت‌دهی شود. همچنین باید در نظر داشت زبان و ادبیات ملی در مقابل زبان و ادبیات قومی نیست؛ بلکه فارسی به عنوان زبان تمدنی ایران فرهنگی همواره ارتباطی هم‌گرا با دیگر زبان‌های رایج در این پهنه تمدنی داشته است.

- تدوین چشم‌انداز جامع برای سیاست‌گذاری ادبی، هماهنگی نهادها برای برنامه‌ریزی منسجم و ارزیابی اقدامات

عمده سیاست‌ها و برنامه‌هایی که تا کنون در حوزه زبان و ادبیات فارسی از جانب نهادهای مسئول مثل فرهنگستان زبان و ادب فارسی پیگیری شده‌اند، معطوف به سیاست‌های زبانی بوده و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی ادبی مورد غفلت قرار گرفته است. حال آن که ادبیات فارسی، بخش خلاقانه، هویت‌محور و فرهنگ‌پایه زبان فارسی است. لازم است اولاً نقشه جامعی برای تعیین وضعیت مطلوب، وضعیت موجود و وظایف دستگاه‌ها و نهادهای فعال در عرصه‌های ملی و بین‌المللی مشخص شود؛ سپس برنامه‌ریزی منسجمی برای هماهنگی دستگاه‌ها به منظور رسیدن به اهداف تعیین‌شده صورت گیرد. همچنین در دهه‌های اخیر دستگاه‌های مختلف اقدامات متعددی را در حوزه زبان و ادبیات فارسی انجام داده‌اند، اما سطح تأثیرگذاری این اقدامات، ارزیابی نشده است. لازم است که نظارت و ارزیابی نهادهای فعال، به ویژه فرهنگستان زبان و ادب فارسی، با جدیت انجام شود.

- پژوهش‌ها، پیمایش‌ها و گزارش‌های دوره‌ای برای سنجش وضعیت ادبیات فارسی در ایران و جهان لازم است به‌طور مرتب و دست‌کم هر ۵ سال، گزارشی جامع درباره وضعیت زبان، خط و ادبیات فارسی در سطح جامعه و اقشار مختلف، کاربست آن‌ها در زندگی روزمره و موقعیت‌های اجتماعی، فرایند تغییر و تحولات و موارد مرتبط دیگر تهیه شود. بدون وجود چنین گزارش‌هایی برنامه‌ریزی‌های زبانی و ادبی محقق نخواهد شد. همچنین لازم است تا برنامه پژوهشی منسجمی برای شناخت تاریخ نفوذ و گسترش زبان و ادبیات فارسی در دنیا سامان گیرد و بر اساس نیازهای آن پژوهش برنامه تبادل دانشجو و اعطای بورس با کشورهای حوزه تمدنی فارسی‌گرا طراحی شود.

آموزش عمومی

- توانمندسازی و ارزیابی معلمان در زمینه زبان و ادبیات فارسی ارزیابی معلمان همه دروس از نظر زبانی و ادبی ضروری است؛ بنابراین باید در آزمون‌های استخدامی به صورت جدی‌تری توانمندی زبانی و ادبی متقاضیان ارزیابی شود و در ادامه نیز هرچند سال ارزیابی‌هایی مستمر توانمندی‌های معلمان زبان و ادبیات فارسی و نیز معلمان درس‌های دیگر باید انجام شود. همچنین لازم است در دوره‌های آموزشی دانشگاه‌های فرهنگیان و دوره‌های ضمن خدمت و دانش‌افزایی، به آموزش کاربردی زبان و ادبیات بیشتر توجه شود تا معلمان همه رشته‌ها صلاحیت عمومی در این حوزه را دارا باشند.

- اصلاح، کاربردی‌سازی و به‌روزرسانی رویکردهای آموزشی و شیوه‌های تدریس در مدارس در مسیر سنتی آموزش ادبیات فارسی، حفظ اطلاعات و تاریخ ادبیات محوریت داشته است، در نتیجه آموزش زبان و ادبیات فارسی فاصله زیادی با کاربست زبان و ادبیات در زندگی روزمره پیدا می‌کرد. از آنجا که پژوهش‌های نظام‌مندی درباره رویکردها و راهبردهای آموزش زبان و ادبیات فارسی انجام نشده و رشته تخصصی آموزش زبان و ادبیات فارسی قدرتمند نشده است، معلمان با شیوه‌های نوین آموزش ادبیات آشنا نیستند. در این حوزه لازم است که با توجه به سه اصل تقویت هویت تاریخی فرهنگی، کاربردی‌سازی آموزش و علاقه‌مندسازی و انگیزش دانش‌آموزان در رویکردها و راهبردهای آموزش ادبیات تحولی اساسی ایجاد شود. در این راستا پنج اقدام مهم مفروض است:

۱. بازنگری در برنامه‌ریزی درسی برای کاربردی کردن آموزش متون ادبی، دستور زبان، آرایه‌های ادبی و مهارت‌های زبانی
۲. به‌کارگیری فناوری‌های پیشرفته با طراحی بسترها، منابع آموزشی و برنامه‌هایی دیجیتال برای سیستم‌عامل‌های متفاوت
۳. ترجمه و بومی‌سازی شیوه‌ها و روش‌های نوین آموزش ادبیات در جهان به زبان فارسی
۴. تدوین منابع آموزشی مختلف (کتاب، دوره‌های حضوری و برخط) و اتصال شبکه معلمان ادبیات به آن

۵. ایجاد و حمایت از محافل علمی و حرفه‌ای پیرامون شیوه‌های آموزش ادبیات

• بازتدوین کتاب‌های درسی ادبیات مبتنی بر اهداف و اقتضائات جدید

در حال حاضر کتاب‌های درسی فارسی عمدتاً موجب بی‌رغبتی دانش‌آموزان نسبت به ادبیات می‌شوند. این کتاب‌ها باید با هدف علاقه‌مندسازی دانش‌آموزان نسبت به ادبیات، افزایش پیوند و ارتباط روزمره آنان و در نهایت کاربردی‌سازی مهارت‌های زبانی و ادبی تألیف شوند؛ از آن‌جا که سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی کتاب‌های درسی به زودی تألیف کتاب‌های درسی جدید را آغاز می‌کند، بسیار مهم است که تألیف‌های جدید با رویکردی تحول‌گرا و با بهره‌گیری از روش‌های آموزشی نوین در جهان صورت پذیرد؛ در این راستا اولاً انجام پژوهش‌های کمی و کیفی برای سنجش تأثیرات کتاب‌های درسی بر نگرش و گرایش دانش‌آموزان به ادبیات فارسی، برای برنامه‌ریزی‌های آینده، ضروری است؛ همچنین امر تألیف کتاب‌های درسی نه پشت درهای بسته که باید با نظرخواهی از صاحب‌نظران و فعالان آموزش ادبیات در بخش‌های دولتی و غیردولتی انجام شود و برنامه درسی و اهداف آموزشی کتاب‌ها به صورت عمومی به نقد گذاشته شود.

• برگزاری آزمون بسندگی زبانی و ادبی و الزامی کردن گواهی بسندگی فارسی برای ورود به دانشگاه

از آن‌جا که درس ادبیات فارسی از آزمون ورودی دانشگاه‌ها برای رشته‌های ریاضی و تجربی حذف شده است و با توجه به اینکه دانشجویان در خواندن و نوشتن فارسی ضعف‌های جدی دارند، پیشنهاد می‌شود که آزمون بسندگی زبانی و ادبی جزء لازمه‌های ورود به دانشگاه باشد. این آزمون توانمندی‌های زبانی و ادبی متقاضیان را در چهار مهارت اصلی زبانی (گفتن، شنیدن، خواندن و نوشتن) و نیز در حوزه ادبیات کاربردی (نه حفظ اطلاعات ادبی) ارزیابی می‌کند. تعیین سازوکار دقیق اجرایی این آزمون باید بر عهده کارگروه اجرایی ویژه این آزمون قرار بگیرد و اجرای آن به دانشگاه‌ها واگذار گردد.

• رویدادها و برنامه‌های کتابخوانی استانی و ملی با تأکید بر آثار ادبیات کهن فارسی

رویدادهای کتابخوانی نباید مقطعی و محدود باشند، بلکه باید برنامه‌های مستمر و گسترده‌ای را برای کتابخوانی طراحی کرد. این رویدادها باید از طراحی‌های قدیمی فاصله بگیرند، از شیوه‌های نوین و جذاب‌تر در این زمینه استفاده کنند، فعالیت‌های متنوع و متعددی بر اساس کتاب داشته باشند، مشوق‌ها و امتیازهای مادی، معنوی و آموزشی برای سرآمدان کتابخوانی در نظر بگیرند و از تجارب بین‌المللی الگو بگیرند. لازم است تا زنگ‌های کتابخوانی با شیوه‌هایی نوین و کارآمد و دعوت از نویسندگان در مدارس احیا شود. همچنین جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های کتاب در مدارس گسترش یابند.

• برنامه‌ریزی ویژه ادبی برای مدارس خاص (سمپاد، نمونه‌دولتی و شبانه‌روزی) و رویدادهای خاص (المپیاد ادبی،

جشنواره خوارزمی) و سگ‌های ملی (برنامک شاد)

برای دانش‌آموزان مدارس استعدادهای درخشان، نمونه‌دولتی و به‌ویژه مدارس شبانه‌روزی لازم است تا برنامه‌ریزی متفاوتی شود و در برنامه درسی آنان فرصت بیشتری به ادبیات کهن فارسی اختصاص داده شود، از جمله اینکه چند زنگ کتابخوانی یا مسابقات گسترده کتابخوانی در آن مدارس برگزار شود. همچنین لازم است تا در شیوه اجرای المپیاد ادبی (آزمون و دوره تابستان) به کاربرد ادبیات فارسی در دنیای امروز و زندگی روزمره بیشتر توجه شود. در جشنواره خوارزمی بخش‌های خلاقانه و ویژه ادبیات کهن فارسی افزوده شود. در برنامک و بستر شاد برنامه‌های سرگرمی، سرگرمی‌آموزی و جشنواره‌ها و رویدادهایی بر محور ادبیات کهن فارسی و کاربرد آنها در زندگی روزمره طراحی شود.

- بازنگری در واحد عمومی زبان و ادبیات فارسی و افزودن واحدهای اختیاری ادبیات فارسی برای همه رشته‌ها

زبان و ادبیات فارسی از دروس عمومی مقطع کارشناسی رشته‌های مختلف دانشگاهی است. به نظر می‌رسد این واحد درسی در علاقه‌مند کردن دانشجویان نسبت به ادبیات فارسی و تقویت پیوندهای هویتی و ذائقه فرهنگی دانشجویان، چنان‌که باید، موثر نبوده است؛ از طرفی لازم است تا واحدهای اختیاری ادبیات و واحدهای میان‌رشته‌ای در برنامه‌های درسی رشته‌های مختلف تعریف شود تا دانشجویان علاقه‌مند بتوانند در مقاطع مختلف تحصیلی ارتباطشان را با گنجینه ادب فارسی حفظ کنند. همچنین ضرورت دارد تا با انجام پژوهش‌های دقیق، تأثیرگذاری واحد عمومی زبان و ادبیات فارسی در رشته‌ها و دانشگاه‌های مختلف ارزیابی شود.

- تألیف منابع آموزشی برای نسل‌های میراثی مهاجران فارسی‌زبان

بنیاد سعدی و نهادهای دیگر مانند کانون زبان ایران وظیفه دارند روند تألیف منابع چاپی و برخط آموزشی زبان و آشنایی با ادبیات فارسی به نسل‌های میراثی ایرانیان (نسل‌های دوم به بعد) در سایر کشورهای دنیا را تقویت و تسریع کنند. لازم تا در تدوین این منابع به شکل ویژه‌ای به ادبیات کهن فارسی توجه شود.

- بازنگری در برنامه درسی رشته زبان و ادبیات فارسی و ایجاد گرایش‌های جدید

در حال حاضر برنامه درسی رشته زبان و ادبیات فارسی نسبتی با نیازهای جامعه در این حوزه نداشته و رویکردی صرفاً تاریخی و انتزاعی دارد. گسترده‌ترین شغل‌های دانش‌آموختگان این رشته، معلمی و ویراستاری است که ساختار آموزشی موجود، حتی دانشجویان را برای این دو شغل نیز آماده نمی‌کند؛ از این رو ضروری است که اولاً برنامه‌های رسمی با هدف تبدیل دانشجویان زبان و ادبیات فارسی به کنش‌گران و مروّجان فارسی در سطح جامعه طراحی شوند؛ همچنین باید با شناسایی نیازهای روز جامعه، واحدهای تازه در دوره کارشناسی و گرایش‌های جدید کاربردی در تحصیلات تکمیلی با رویکردهای میان‌رشته‌ای ایجاد شود. به عنوان مثال می‌توان به ادبیات فارسی و حقوق، ادبیات فارسی و مطالعات رسانه، ادبیات فارسی و روابط بین‌الملل، ادبیات فارسی و فناوری اطلاعات، ادبیات فارسی و سیاست‌گذاری فرهنگی اجتماعی اشاره نمود.

رویدادهای ترویجی

- رویدادها، جشنواره‌ها و پویش‌های کتاب‌خوانی با تمرکز بر ادبیات کهن فارسی در سطوح ملی و محلی

با توجه به تجربه جایزه‌های ملی خواندن در تاجیکستان و جایزه بین‌المللی امارات متحده عربی، جایزه ملی خواندن در ایران نیز نقش مؤثری در تقویت انس با ادبیات کهن و گسترش کتابخوانی میان اقشار مختلف مردم خواهد داشت. کارگروه اجرایی این جایزه منابع سالانه این جایزه را برای گروه‌های سنی مختلف اعلام خواهد کرد و مسابقه در سطوح شهر، استان و کشور برگزار خواهد شد تا در نهایت برندگان نهایی اعلام شوند. این جشنواره‌ها در بخش‌های مختلفی مانند روخوانی، حفظ، تفسیر و تحلیل، نمایش و اجرا، مطالعه کتاب‌های شرح و تحلیل، مشاعره، تولید آثار هنری مبتنی بر ادبیات کهن (رمان و نمایشنامه، نمایش‌های سنتی، تئاتر، خطاطی و خوشنویسی، دیوارنگاره، کارتون، طراحی) برگزار شده و مراحل مختلف آن از طریق صداوسیما پخش می‌شود.

- اعطای جایزه ملی و بین‌المللی ترویج ادبیات فارسی با عنوان نشان قند پارسی

در حوزه علوم تجربی سال‌هاست که جایزه ترویج علم به کسانی که به صورت عمومی برای ارتقای بینش علمی و همگانی کردن مفاهیم علمی و علاقه‌مند کردن عموم مردم به علم فعالیت می‌کنند اهدا می‌شود. در حوزه ادبیات فارسی نیز شایسته است که سازوکار

اهدای جایزه‌ای مشابه ایجاد شود. این جایزه به افرادی اهدا خواهد شد که برای تسهیل ارتباط گروه‌های سنی مختلف مردم با متون ادبی فعالیت می‌کنند، به ترویج مفاهیم و متون ادبی در رسانه‌ها مشغول‌اند، جریان‌های علمی نوین در حوزه ادبیات فارسی را بومی می‌کنند، محصولات فرهنگی مبتنی بر ادبیات فارسی تولید می‌کنند و به صورت کلی متون ادبی را به زندگی روزمره پیوند می‌زنند. باید توجه داشت که این جایزه، صرفاً تقدیر از پژوهشگران و اهالی متخصص زبان و ادبیات فارسی را هدف خود نمی‌داند، بلکه بیشتر در پی شناسایی و تقدیر از مروجان ادبیات و زبان فارسی است که می‌تواند علاوه بر ادیبان، شعرا، اساتید و پژوهشگران به کنش‌گران مردمی، چهره‌های تأثیرگذار ورزشی، هنری یا هر شخص حقیقی دیگری که به انحاء مختلف گستراننده زبان و ادبیات فارسی است، تعلق گیرد.

• برگزاری و جریان‌سازی رویدادهای خانواده‌محور ادبی

اگر خانواده‌ها برای آشنایی فرزندان‌شان با ادبیات کهن انگیزه‌مند شوند، حتما تلاش خواهند کرد تا در رویدادهای مختلف ادبی شرکت کنند و خود نیز برای فرزندان‌شان کتاب‌های ادبی را بخوانند. از این رو کتابخانه ملی، نهاد کتابخانه‌ها، مراکز کانون پرورش فکری، فرهنگسراها و ... اگر در هر سال کتابی را انتخاب کنند و رویدادهای خانواده‌محور حول آن کتاب‌ها تعریف کنند، در عین اینکه خانواده‌ها اوقاتی خوش را در این رویدادها می‌گذرانند، با ادبیات کهن هم‌انس بیشتری پیدا خواهند کرد. این رویدادها شامل نمایش بر اساس کتاب‌ها، نمایشنامه‌خوانی بر اساس آثار ادبی، فعالیت‌های کودک‌محور بر اساس آثار ادبی از جمله بازی، نقاشی، داستان‌نویسی و انواع فعالیت‌های خانواده‌محور می‌شود.

صنایع فرهنگی، رسانه و هنر

• طراحی برنامه‌های تلویزیونی ترکیبی و مشارکتی بر محور ادبیات کهن فارسی

لازم است تا برنامه‌های متنوع سرگرمی‌محور با تمرکز بر ادبیات کهن فارسی (مسابقه، گفت‌وگو، برنامه کودک و ...) طراحی و ساخته شود؛ همچنین باید بخش‌های ادبی به برنامه‌های پر مخاطب و جُنگ‌های تلویزیونی افزوده شود و با چهره‌های مشهور پیرامون سواد و ذوق ادبی و انس با آثار ادبیات فارسی گفت‌وگو شود. تجربه برنامه‌هایی چون مشاعر و قندپهلو نشان داد که مخاطبان از این گونه برنامه‌ها استقبال می‌کنند.

• ساخت فیلم‌های سینمایی، پویانمایی‌ها و مجموعه‌های تلویزیونی با اقتباس از متون ادبی کهن فارسی

سالانه با حمایت سازمان‌های سینمایی و هنری و صداوسیما، آثار سینمایی و مجموعه‌های تلویزیونی با کیفیتی با موضوعات اجتماعی، تاریخی و دفاع مقدس ساخته می‌شود؛ با این حال کمتر اثری با اقتباس از مهم‌ترین متون ادبی کهن فارسی تا به حال تولید شده است. لازم است طی یک برنامه پنج ساله، حداقل یک اثر سینمایی، یک پویانمایی و یک مجموعه تلویزیونی فاخر با اقتباس از آثار کهن فارسی ساخته شده و مورد حمایت قرار گیرد.

• اتصال زنجیره ارزش در صنایع فرهنگی با گنجینه ادبیات کهن فارسی مبتنی بر الگوهای بازارپردازی فرهنگی

در دهه گذشته صنایع فرهنگی مختلفی که با الهام و اشاره به ادبیات کهن فارسی تولید شدند، با استقبال خوبی از جانب اقشار مختلف مردم، خصوصاً جوانان و نوجوانان و هنردوستان مواجه شدند؛ از آن جمله می‌توان به تجربه نمایش‌های عروسکی، نمایش‌های موسیقایی (اپرا)، نمایش‌های صحنه‌ای و خیابانی، قطعات موسیقی پاپ و سنتی و کنسرت‌های مرتبط، البسه و پوشاک، بازی‌های رومیزی، اسباب‌بازی و عروسک و نوشت‌افزار اشاره کرد؛ بنابراین یکی از محوری‌ترین مفاد برنامه ملی انس با ادبیات فارسی،

گسترش سازوکارها و سیاست‌های حمایتی با هدف تداوم این مسیر و فعال‌سازی زنجیره ارزش و بازارپردازی فرهنگی مبتنی بر شخصیت‌ها، داستان‌ها، متون و مفاهیم مبتنی بر ادبیات کهن فارسی است. باید از طراحی شخصیت‌هایی ایرانی و مبتنی بر اساطیر ایرانی، به‌ویژه در حوزه محصولات کودک، حمایت کرد تا به این ترتیب ادبیات فارسی و فرهنگ ایرانی به طراحی محصولات و صنایع فرهنگی گره بخورد.

- **حمایت از تولید بازی‌های دیجیتال و برنامه‌های بازی‌وار بر اساس متون ادبی کهن**

اگرچه تاکنون چند بازی رایانه‌ای بر اساس اساطیر ایرانی ساخته شده است؛ لازم است که اولاً وضعیت استقبال از آن بازی‌ها ارزیابی شود و در مرحله بعد با الگوگیری از بازی‌های مشابه خارجی، از ساخت بازی‌های باکیفیتی مبتنی بر فرهنگ ایرانی و با اقتباس از متون ادبی کهن حمایت شود. همچنین ضروری است به صورت خاص از برنامه‌هایی که برای تقویت انس با ادبیات کهن تولید شده‌اند، حمایت گردد. پیشنهاد می‌شود که چهارچوبی کلی برای تولید این برنامه‌ها اعلام شود و در آنها ویژگی‌هایی مانند بازی‌آفرینی و بازی‌سازی، دقت علمی و نکات اخلاقی در انتخاب متون ادبی در نظر گرفته شود.

گردشگری ادبی

- **گسترش کمی و کیفی گردشگری ادبی با توجه به ظرفیت کم‌نظیر پهنه‌ها و محورهای فرهنگی ایران**

بازسازی روایت‌هایی برای گردشگر بر اساس مکان‌های محوری در رمان‌ها و اشعار یکی از گونه‌های گردشگری ادبی است. در این نوع گردشگری لازم است که مسیری از شهرها و محورهای گردشگری بر اساس آثار ادبی بازسازی و روایت‌پردازی شود؛ نظیر جاده حکمت در همدان و زنجان. در گردشگری ادبی، هدف ملموس کردن اموری است در رمان‌ها و اشعار به آنها اشاره شده است. همچنین بازسازی خانه و اتاق کار نویسندگان و شاعران معاصر و تبدیل آنها به خانه‌موزه نیز منجر به گسترش گردشگری ادبی خواهد شد.

- **احیا، حفظ و ترویج میراث ملموس مرتبط با تاریخ ادبیات فارسی**

برای برخی از شاعران، ادیبان و نویسندگان ایران هنوز مزار مناسبی که زمینه‌گردهمایی مردم و دوستداران ادبیات را فراهم آورد و واجد اطلاعات، آثار و محصولات مرتبط برای گردشگران باشد، ساخته نشده است. مزار این شعرا نخست باید شناسایی شود و سپس برای شاعران و ادیبان ملی و سپس بومی مزار و آرامگاهی ساخته شود و با برگزاری رویدادهایی ادبی در سطح منطقه، استان و کشور آن آرامگاه‌ها تبدیل به مراکزی برای تقویت انس با ادبیات کهن شوند.

مدیریت شهری

- **حمایت از محافل ادبی و شعرخوانی در سطح محلات و مناطق شهری**

محفل‌های ادبی در محلات شهرها و روستاها شناسایی شوند و تسهیلاتی غیرمادی برای تقویت آنها اختصاص یابد، از جمله تسهیل دسترسی به آثار ادبی، برقراری ارتباط بین محفل‌های مختلف، تسهیل ارتباط این محافل با استادان و پژوهشگران حوزه زبان و ادبیات فارسی، اهدای جوایز سالانه به برترین محافل در زمینه‌های مختلف، و همچنین دریافت نیازهای این محافل و سعی در برآورده کردن آنها. با شناسایی محافل فعال و سنجش شیوه فعالیت آنها، راه‌اندازی این محافل در مناطق دیگر نیز تسهیل خواهد شد.

- **گسترش استفاده از متون و نمادهای مرتبط با ادبیات فارسی در فضا‌سازی، تبلیغات شهری و حوزه عمومی**

باید شهرداری‌ها و شوراهای شهری برنامه‌های مستمری برای به‌کارگیری ادبیات فارسی در سطح شهرها داشته باشند. مناسبت‌های رسمی ثبت شده در تقویم مرتبط با شاعران و ادیبان فارسی، فرصت‌های ارزشمندی برای برگزاری رویدادهای بزرگ شهری هستند. در این مناسبت‌ها می‌شود چهره شهر و فضاهای شهری را با نصب تصویرسازی‌ها، نقاشی‌خط‌ها، کارتون‌ها و نگارگری‌ها مبتنی بر آثار آن شاعران دیگرگون کرد. همچنین فرهنگسراها و خانه‌های فرهنگ برنامه‌هایی مبتنی بر خواندن آثار ادبی آن شاعران برگزار کنند. همچنین باید سازوکارهایی برای تشویق و حمایت از کسب‌وکارهایی که متون ادبی را در محیط‌های کاری خود به کار می‌برند اندیشیده شود.

- نام‌گذاری معابر، محلات و اماکن شهری بر اساس شخصیت‌ها یا عناوین مرتبط با ادبیات فارسی و توضیح آن نام بعضی از شاعران و ادیبان کهن و معاصر بر خیابان‌های شهرهای مختلف نهاده شده است. در این امر باید به چند نکته دقت داشت. یکی اینکه بهتر است نامگذاری‌ها مرتبط با زندگی آن ادیب باشد، به این معنی که به جای نامگذاری خیابانی به صورت تصادفی، نام شاعر یا ادیب بر خیابانی نهاده شود که ارتباطی با حیات آن فرد داشت است، مثلاً در آن خیابان یا محله زندگی می‌کرده است یا چند روزی در آنجا اقامت داشته و از این قبیل. همچنین اغلب نام‌های ادبی نام شعرا و ادیبان هستند و کمتر نام داستان یا شعر یا منظومه‌ای بر خیابانی گذاشته می‌شود.

- نمادسازی تجسمی از شعرا و نویسندگان، افزایش دیوارنگاره‌های ادبی و توضیح نام‌های ادبی در سطح شهر

اگر نام شاعر یا ادیبی یا اثری ادبی بر خیابان یا محله‌ای نهاده شده است، بهتر است با درج توضیحاتی در جایی مناسب با طراحی زیبا در همان خیابان یا محله آن شخص یا اثر معرفی شود. در بعضی از این گذرهای شهری نمادهایی تجسمی قرار گرفته است اما جای آن دارد که این نمادهای تجسمی بیشتر شوند و پیوند عمیق‌تری با ادبیات پیدا کنند. در گذرهای شهری مذکور و همچنین دیگر مناطق شهری با طراحی نگارگری‌ها، نقاشی‌ها، خط‌نگاره‌ها و ... می‌توان رنگ‌وبویی دیگر به شهر بخشید و انس با ادبیات کهن فارسی را تقویت کرد. همچنین بعضاً نام محلات و خیابان‌های شهرهای قدیمی ایران در آثار شاعران و نویسندگان کهن و معاصر آمده است و رویدادهای داستانی یا واقعی درباره آنها نقل شده است. با درج توضیحاتی در آن اماکن یا نصب رمزینه‌هایی باید امکان آشنایی اهالی شهر با پیشینه ادبی و تاریخی آن محلات را ایجاد کرد.

ارتباطات میان فرهنگی

- ثبت روز جهانی زبان فارسی و روزهای شاعران فارسی در یونسکو و تعیین پایتخت سالانه زبان و ادبیات فارسی در کشورهای گستره تمدن فارسی‌گرا

اگرچه در سازمان جهانی یونسکو روز جهانی زبان فارسی هنوز به ثبت نرسیده است، کشورهای فارسی‌زبان (ایران و تاجیکستان و افغانستان) با همکاری کشورهایی که در حوزه فارسی‌گرایی بوده‌اند باید روزی مشترک را برای پاسداشت زبان و بزرگداشت ادبیات فارسی برگزینند تا در این روز رویدادهای بین‌المللی به صورت هدفمند برگزار شود. همچنین در وزارت امور خارجه طرحی برای تعیین پایتخت سالانه زبان فارسی در دستور کار بود که متأسفانه تاکنون اجرایی نشده است و ضرورت دارد تا احیا و اجرا گردد؛ بر اساس این طرح، یکی از شهرهای حوزه تمدن فارسی‌گرا، از چین تا بوسنی و هرزگوین، که زبان فارسی در آن حیات فعال داشته، باید به صورت سالانه یا دوره‌ای به عنوان پایتخت زبان و ادبیات فارسی برگزیده شده و رویدادهای مرتبط در آن طراحی شود.

- تعیین تقویم بین‌المللی مشترک و برگزاری رویدادهای متناسب برای بزرگداشت مفاخر ادبیات فارسی در جهان

روزهای بزرگداشت شاعران و مفاخر ادبیات فارسی از جمله رودکی در کشورهای فارسی زبان متفاوت است. باید در گام اول روزهایی مشترک برای بزرگداشت این مفاخر، به ویژه رودکی و فردوسی، تعیین شود تا کشورهای فارسی زبان در برگزاری رویدادها با هم همکاری بیشتری داشته باشند. در گام بعدی باید روزهای مشترکی برای بزرگداشت مفاخر فارسی زبان با کشورهای غیرفارسی زبان تعیین کرد، از جمله روز بزرگداشت ابوریحان بیرونی با ازبکستان، بیدل دهلوی با هندوستان، فوزی موستاری با بوسنی و هرزگوین و... همچنین پیشنهاد می شود که به صورت سالانه یکی از شاعران و ادیبان نامدار فارسی ایرانی یا غیرایرانی انتخاب شود و رویدادی بین المللی برای بزرگداشت او برگزار شود. این رویداد نباید منحصر به حوزه های پژوهشی و دانشگاهی بوده و برنامه هایی مانند نمایش و اجرای موسیقی برای عموم مردم باید طراحی شود.

• پیگیری تأسیس سازمان فرهنگی - هنری فارسی زبانان (ایتا)

نخستین اجلاس سه جانبه سران کشورهای فارسی زبان در سال ۱۳۸۵ در تاجیکستان برگزار شد و تفاهم نامه هایی بین سه کشور برای اقدامات مشترک در حوزه تقویت فرهنگ و هنر فارسی از جمله تأسیس شبکه تلویزیونی مشترک امضا شد. همچنین اساسنامه سازمان فرهنگی-هنری فارسی زبانان در سال ۱۳۹۵ در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید. با این حال هنوز این سازمان تأسیس نشده و مفاد تفاهم نامه اجرایی نشده است. با تأسیس این سازمان، ارتباط سه کشور فارسی زبان حتماً تقویت خواهد شد.

• تمرکز ویژه بر فعال سازی دیپلماسی علمی بر محور ادبیات فارسی از طریق انواع تبادلات علمی

۱. شناسایی کرسی ها و انجمن های موجود زبان و ادبیات فارسی در دنیا و فرصت های تأسیس کرسی های جدید
۲. حمایت از مراکز آموزش زبان و ادبیات فارسی در خارج از مرزهای ایران
۳. طراحی نقشه راه و برنامه منسجم برای بهبود وضعیت زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه های دنیا و اولویت گذاری کشورهای هدف (در یک اولویت گذاری کلی نخست باید به کشورهای همسایه، سپس کشورهای حوزه تمدنی فارسی گرا، سپس کشورهای محور مقاومت و کشورهای اسلامی و در نهایت سایر کشورها توجه کرد).
۴. تأمین منابع آموزشی (دست کم به صورت مجازی) و طراحی منابع آموزشی مشترک با کشورهای فارسی زبان
۵. انعقاد تفاهم نامه هایی برای برگزاری کلاس های مجازی آموزشی بین دانشگاه های ایران و خارج
۶. حمایت های مالی لازم برای اعزام استادان ایرانی به کرسی های زبان و ادبیات فارسی در جهان
۷. طراحی و پیجویی برنامه های اعطای بورس و تبادل دانشجو بر محور ادبیات فارسی

• طرح تألیف کتاب های آموزشی تاریخ و ادبیات فارسی مشترک برای آموزش رسمی در کشورهای حوزه تمدنی

فارسی گرا

کشورهای فارسی زبان ایران، افغانستان و تاجیکستان باید واحدهای درسی و کتاب های آموزشی مشترک زبان و ادبیات فارسی داشته باشند. این کتاب های آموزشی، باید بر مبنای هویت فرهنگی مشترک میان ملت ها، باورمندی به ظرفیت های فراملی ادبیات فارسی و تقویت ارتباطات فرهنگی تدوین شود. در وهله بعد طراحی واحدهای درسی مشترکی با کشورهای حوزه تمدن فارسی گرا را باید آغاز کرد. پیشنهاد می شود که با تنظیم تفاهم نامه هایی بین المللی مطالعات اولیه این طرح آغاز شود و برنامه زمانی اجرای آن اندیشیده شود.

سازوکار اجرایی

این برنامه از زمان تصویب، به مدت پنج سال برای تمامی دستگاه‌های عضو شورای فرهنگ عمومی کشور لازم‌الاجرا خواهد بود. دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور موظف است در طول سال، مستمراً اجرایی‌سازی مفاد این برنامه توسط دستگاه‌ها، خصوصاً دستگاه‌هایی که دارای مسئولیت و وظیفه مستقیم نسبت به موارد خاص و معین شده می‌باشند را پیگیری نموده و گزارش دقیقی از اقدامات انجام‌شده، روند پیشرفت برنامه و چالش‌های آن را به صورت سالانه در صحن اصلی شورای فرهنگ عمومی کشور ارائه نماید. برای تسهیل اجرایی‌سازی مفاد این مصوبه، برای هر دسته از برنامه‌های هشت‌گانه، کارگروهی از اعضای مرتبط تشکیل می‌گردد؛ مسئولیت هر کارگروه با یکی از دستگاه‌های فرهنگی خواهد بود که در ذیل درج شده است. کارگروه‌ها وظیفه دارند تا برای تحقق هر کدام از بندهای ذیل برنامه‌های هشت‌گانه، اقدامات مقتضی و متناسب را با زمان و فرایند اجرایی مشخص، طراحی نموده و به دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی کشور اعلام نماید.

ردیف	دسته برنامه‌ها	اعضای کارگروه مرتبط
۱	نهاد حکمران و سیاست‌گذاری	شورای پاسداشت زبان فارسی یا فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی (در جلسه اصلی شورا بررسی شود)
۲	آموزش عمومی	وزارت آموزش و پرورش؛ کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان؛ فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی
۳	آموزش عالی	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ جهاد دانشگاهی؛ دانشگاه آزاد اسلامی؛ فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی
۴	رویدادهای ترویجی	سازمان تبلیغات اسلامی؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ صداوسیما؛ سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌ها؛ نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور؛ کانون فرهنگی هنری مساجد کشور؛ فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی
۵	صنایع فرهنگی، رسانه و هنر	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ صداوسیما؛ وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی؛ سازمان تبلیغات اسلامی؛ فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی
۶	گردشگری ادبی	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی؛ فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی
۷	مدیریت شهری	سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور؛ فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی
۸	ارتباطات میان فرهنگی	سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی؛ وزارت امور خارجه؛ وزارت علوم؛ وزارت آموزش و پرورش؛ فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی

...پایان...